

บทที่ 5

สรุป เสนอแนะ

ตามที่ได้อธิบายจากคำพิพากษาของศาลฎีกาในบทที่ 4 ความหมายของคำว่า " เกี่ยวข้องกับฟ้องเดิม " นั้น หลักที่ศาลฎีกาได้วางไว้ ในกรณีละเมิดต้องเป็นละเมิดจากมูลเหตุเดียวกัน ในกรณีสัญญาต้องเป็นสัญญาที่เป็นสัญญาต่างตอบแทน ในกรณีที่ป็นทรัพย์สินต้องเป็นทรัพย์สินเดียวกัน นั้น การที่ศาลฎีกาได้วางแนวไว้เช่นนี้ โดยความเคารพต่อศาลฎีกาเป็นอย่างสูง ผู้เขียนมีความเห็นว่า น่าจะเนื่องจากศาลฎีกาได้ใช้มาตรา 177 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นบทบัญญัติหลักในเรื่องฟ้องแย้ง เป็นข้อกำหนดว่า ฟ้องแย้งเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมหรือไม่อย่างเคร่งครัด เพราะเมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำในบทบัญญัติดังกล่าว ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

" จำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การก็ได้ แต่ถ่าฟ้องแย้งนั้นเป็นเรื่องอื่น ไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมแล้ว ให้ศาลสั่งให้จำเลยฟ้องเป็นคดีต่างหาก "

แล้วจะเห็นว่า ถ้าตีความตามถ้อยคำในค้ำหวัดดังกล่าวอย่างเคร่งครัดแล้ว ผลก็จะออกมาดังที่ศาลฎีกาได้วางแนวไว้ ทำให้ขอบเขตของการฟ้องแย้งนี้มีข้อจำกัดมาก ด้วยเหตุนี้ โดยความเคารพต่อศาลฎีกาเป็นอย่างสูง ผู้เขียนมีความเห็นว่า การตีความว่า " ฟ้องแย้งเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิม " หรือไม่ ไม่ควรตีความตามมาตรา 177 วรรคสามอย่างเคร่งครัด เพราะเหตุว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้เปิดโอกาสให้การตีความในเรื่อง " ฟ้องแย้งเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิม " มีความยืดหยุ่นได้ ทั้งนี้จะเห็นได้จากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 179 วรรคท้าย ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า

" แต่ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดเสนอคำฟ้องใดต่อศาล ไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติมหรือฟ้องแย้ง ภายหลังจากที่โดยนคำฟ้องเดิมต่อศาลแล้ว เว้นแต่คำฟ้องเดิมและคำฟ้องภายหลังนี้จะเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ "

ซึ่งเมื่อได้พิจารณาบทบัญญัติมาตรา 179 วรรคท้าย ดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นว่า บทบัญญัติตามมาตรานี้ เป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะผ่อนปรนไปจากมาตรา 177 วรรคสาม กล่าว

คือ เปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจว่า ถ้าฟ้องแย้งเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมพอที่จะรวมพิจารณา และชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ ก็รับเป็นฟ้องแย้งได้ ซึ่งจะเป็นการให้โอกาสจำเลยสามารถฟ้องแย้งได้มากขึ้น ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า การจะพิจารณาฟ้องแย้งได้หรือไม่นั้น ควรตีความว่า บทบัญญัติมาตรา 179 วรรคท้าย เป็นการขยายความมาตรา 177 วรรคสาม ซึ่งเป็นมาตรหลักของการฟ้องแย้ง ฉะนั้น ในการพิจารณาความเรื่องใดฟ้องแย้งได้หรือไม่นั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ควรใช้มาตรา 179 วรรคท้าย ประกอบกับมาตรา 177 วรรคสาม ในการใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่า " ฟ้องแย้งเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิม " ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความ และสามารถทำให้คดีได้มีการรวมพิจารณาเข้าด้วยกันได้มากขึ้น โดยการฟ้องแย้ง จะเป็นการเอื้ออำนวยประโยชน์แก่คู่ความ ด้วยเหตุว่า บทบัญญัติในเรื่องฟ้องแย้งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน และกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็เป็นบทบัญญัติสำหรับเอกชนฟ้องร้องกันในกฎหมายส่วนแพ่ง ซึ่งไม่เหมือนกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่เป็นเรื่องพิพาทระหว่างรัฐในฐานะผู้รักษาความสงบของแผ่นดิน กับเอกชน

ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ควรคำนึงถึงความสะดวกรวดเร็ว, ประหยัดแก่คู่ความเป็นหลักสำคัญยิ่งกว่าการตีความกฎหมายโดยเคร่งครัด ด้วยเหตุนี้ถ้าจำเลยมีสิทธิเรียกร้องใด ๆ กับโจทก์ ถึงแม้จะไม่เกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมโดยตรง แต่พอที่จะรวมพิจารณากันได้แล้ว ก็ควรเปิดโอกาสให้นำบทบัญญัติในเรื่องฟ้องแย้งมาใช้ได้ เพราะในคดีที่มีการฟ้องแย้งนั้นมิใช่ว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์ในคดีจะเป็นฝ่ายจำเลยฝ่ายเดียว โจทก์ในคดีเดิมเองก็ได้ประโยชน์เช่นกัน เนื่องจากได้รับการชำระข้อพิพาทให้เสร็จสิ้นในคราวเดียว ไม่ต้องเสียเวลาให้จำเลยไปฟ้องเป็นคดีใหม่ และเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ อันจะเป็นการทำให้โจทก์เองก็เสียทั้งเวลาและเงินทอง ที่จะต้องใช้จ่ายในการต่อสู้คดี จึงเห็นได้ว่าถ้าเปิดโอกาสให้มีการฟ้องแย้งกันได้มากขึ้น ก็จะเป็นการอำนวยประโยชน์แก่คู่ความ ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอเหตุผลที่จะแสดงให้เห็นว่า คดีประเภทใด ควรให้มีการฟ้องแย้งได้หรือไม่นี้ เพราะเหตุใด ดังนี้

ก. กรณีที่มูลคดีเกิดจากละเมิดนั้น ถึงแม้ว่า จะเป็นการละเมิดในเรื่องคนละมูลละเมิด แต่ได้มีการเกี่ยวข้องกันแล้ว ก็ควรที่จะให้ฟ้องแย้งได้ เช่น คดีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 3833/2530 ซึ่งอยู่หน้าที่ 90 ของวิทยานิตยสารฉบับนี้ จะเห็นว่าความคดีดังกล่าว โจทก์ฟ้องว่าจำเลยสร้างส้วมและซุกหลุมพักอุจจาระ หรือนำโสโครก ประชิดติดแนวเขตที่ดินของโจทก์ อันเป็นการทำละเมิด

ต่อโจทก์ และจำเลยฟ้องแย้งว่าโจทก์หรือผู้ครอบครองกรัง และห้ามมิให้โจทก์ทำหน้าจากคอกแถว
 ของโจทก์เข้าไปในบ้านของจำเลย อันเป็นการกระทำละเมิดต่อจำเลย จะเห็นได้ว่า ถึงแม้
 คดีทั้งสองคดีจะมีมูลเหตุมาจากการละเมิดคนละเรื่อง แต่เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของคดีทั้งสอง
 แล้วถ้าได้พิจารณาเสียในคราวเดียวกันแล้ว ก็จะเป็นการสะดวกกว่าพิจารณาคดีโดยแยกเป็นสอง
 คดี เพราะว่า การสืบพยาน การเผชิญสืบในคดีทั้งสองนี้ ถ้ารวมพิจารณาแล้ว สามารถทำได้
 ในคราวเดียวกัน เพราะสถานที่ที่เกิดละเมิดก็เกี่ยวเนื่องกัน ระหว่างแนวเขตที่ดินของคู่พิพาท
 ดังนั้น คดีละเมิดเช่นนี้ ควรเปิดโอกาสให้ฟ้องแย้งได้ จะได้พิจารณาในคราวเดียวกัน เป็นการ
 สะดวกแก่คู่ความ ซึ่งถ้าไม่เปิดโอกาสให้ฟ้องแย้งแล้ว จำเลยในคดีนี้ก็จะต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่
 และต้องทำการสืบพยานซ้ำซากอีก ทำให้เกิดความล่าช้า นอกจากนี้ถ้าหากพิจารณาเสียใน
 คราวเดียวกันแล้ว คู่พิพาทคงจะประนีประนอมกันได้ง่ายขึ้น เพราะต่างฝ่ายต่างรู้ว่าฝ่าย
 หนึ่งอาจต้องรับผิดชอบอีกฝ่ายหนึ่ง จึงทำให้เกิดความสะดวกแก่คู่กรณี แต่อย่างไรก็ตาม ใน
 คดีละเมิดบางคดีที่มูลคดีไม่เกี่ยวข้องกันแล้ว ควรให้แยกฟ้องกันต่างหาก เช่นคดีตามคำ
 พิพากษาฎีกาที่ 2141/2523 ซึ่งอยู่ในหน้า 90 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเห็นว่า คดีดังกล่าวนี้
 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำละเมิดโดยใช้น้ำสกปรกยิงถูกตาโจทก์บอด ส่วนจำเลยฟ้องแย้งว่าโจทก์
 ทำละเมิด เนื่องจากรื้อก่อนหินที่จำเลยสร้างเป็นเขื่อนกั้นน้ำ ดังนั้นจะเห็นว่า คดีนี้การที่จำเลย
 ฟ้องแย้งนั้น ไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ในการดำเนินคดีแต่อย่างใดเลย เพราะการสืบพยานหลักฐาน
 ในคดี มิได้เกี่ยวข้องกันเลย คดีประเภทนี้ถ้าให้มีการฟ้องแย้งได้แล้ว แทนที่จะได้รับความสะดวก
 รวดเร็วในการดำเนินคดี กลับจะทำให้คดีล่าช้าออกไป เพราะข้อเท็จจริงในคดีนั้น การละเมิด
 ของโจทก์และจำเลย นอกจากคนละเรื่องกันแล้ว ยังไม่เกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมพิจารณากันได้

ดังนั้น สำหรับคดีที่มีมูลจากละเมิด การจะให้ฟ้องแย้งได้หรือไม่นี้ ควรจะยึดหลักว่า
 ถ้ามีความเกี่ยวข้องของเชื่อมโยงข้อเท็จจริงต่อกันได้ และสามารถให้ความสะดวกในการพิจารณาแล้ว
 ก็ควรที่จะให้ฟ้องแย้งได้

ข. คดีเกี่ยวกับสัญญา คดีที่เกี่ยวกับสัญญานี้ แนวทางที่ศาลฎีกาได้วางไว้ ในกรณี
 เกี่ยวข้องกันนั้น จะเป็นเรื่องของสัญญาต่างตอบแทน ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นด้วยกับแนวทางที่ศาล
 ฎีกาได้วางไว้ เพราะสัญญาต่างตอบแทนนั้น เป็นสัญญาที่ทั้งสองฝ่ายมีสิทธิและหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อกัน
 ดังนั้น ถ้าโจทก์ฟ้องเกี่ยวกับสัญญาต่างตอบแทนแล้ว ถ้าฟ้องแย้งก็ต้องเกี่ยวกับสัญญาเดิม

เพราะความผูกพันของทั้งสองฝ่าย แต่ถ้าเป็นสัญญาไม่ต่างตอบแทน หรือสัญญาต่างตอบแทนที่สิทธิของอีกฝ่ายหนึ่งถูกระงับไปแล้ว ศาลฎีกาจะตีความว่าไม่เกี่ยวกับฟ้องเคม เช่น การเช่าที่มีสัญญากำหนดระยะเวลา ถ้าโจทก์ฟ้องว่าหมดสัญญาแล้วขับไล่จำเลย จำเลยไม่ฟ้องแย้งว่ามีสิทธิตามสัญญาต่างตอบแทนที่จะเรียกรอให้โจทก์ชำระหนี้ใด ๆ แล้ว ถ้าเพียงแต่อ้างว่า โจทก์ให้คำมั่นว่าจะให้เช่าต่อ หรืออ้างสิทธิอื่นอันไม่ไต่ระบุไว้ในสัญญาก็ตาม จะเห็นว่าสิ่งที่จำเลยอ้างนั้น ไม่ได้เกี่ยวกับสัญญาเคมเลย จึงเป็นเรื่องใหม่ที่จำเลยอ้างขึ้นมาไม่มีผลผูกพันกับสัญญาเคม

อย่างไรก็ตามด้วยเหตุผลเช่นเดียวกันกับที่กล่าวมาแล้วในกรณีของคดีที่เกิดจากมูลละเมิด ดังนั้น ถึงแม้จะไม่เป็นเรื่องของสัญญาต่างตอบแทน แต่ถาพิจารณาดูแล้ว ถ้าให้ฟ้องแย้งได้แล้ว จะเป็นการให้ความสะดวกรวดเร็ว และประหยัดในการดำเนินคดีของคู่ความ ก็ควรให้ฟ้องแย้งได้ เช่นคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3357/2525 ซึ่งอยู่ในหน้า 94 ของวิทยานิตยสารฉบับนี้ จะเห็นว่าคดีดังกล่าวนี้ โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากห้องเช่า จำเลยฟ้องแย้งให้โจทก์ปรับปรุงห้องที่เช่า ซึ่งถาพิจารณาดูแล้ว จะเห็นว่าฟ้องแย้งในคดีนี้ สามารถพิจารณารวมกับฟ้องเคมได้ เพราะเรื่องที่โจทก์อ้างและจำเลยต่อสู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับห้องเช่าด้วยกัน ดังนั้น ถึงแม้ประเด็นจะเป็นคนละประเด็น แต่เมื่อพิจารณาดูแล้วก็สามารถให้ความสะดวกในการพิจารณาได้ คดีประเภทนี้ ก็ควรที่จะรับไว้เป็นฟ้องแย้ง

ค. คดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน ในคดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน แนวที่ศาลฎีกาได้วางไว้ว่า จะเกี่ยวข้องกับฟ้องเคมนั้น ต้องเป็นทรัพย์สินเดียวกัน ซึ่งในกรณีเช่นนี้ ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับแนวทางที่ศาลฎีกาได้วางไว้ เพราะในคดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน ถ้าในประเด็นพิพาทมิได้เป็นเรื่องเรียกรอสิทธิในทรัพย์สินเดียวกันแล้ว และให้มีการฟ้องแย้งกันได้ การดำเนินกระบวนการพิจารณา แทนที่จะเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็ว กลับล่าช้าลง ดังนั้น คดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน ควรยึดถือแนวทางที่ศาลฎีกาวางไว้ ว่าต้องเป็นทรัพย์สินเดียวกัน ฟ้องแย้งจึงจะเกี่ยวข้องกับฟ้องเคม

ง. คดีที่ฟ้องแย้งมีเงื่อนไข คำฟ้องแย้งของจำเลยที่จะเข้าข่ายเป็นคำฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไขนั้น อาจแบ่งได้เป็นสองประเภท คือ

ประเภทแรก คือ ถ้าเงื่อนไขที่จำเลยกล่าวอ้างขึ้นนั้นยังไม่เกิดขึ้น จำเลยก็จะมีอำนาจฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 เช่น ตามคำพิพากษา

ฎีกาที่ 2842/2529 ซึ่งอยู่ในหน้า 101 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเห็นว่าคดีนี้ ผู้ร้องฟ้องร้อง
ศาลากลาง เพื่อเลิกจ้างผู้คัดค้านและผู้คัดค้านฟ้องแย้งเรียกค่าเสียหาย หากศาลมีคำสั่ง
ให้เลิกจ้าง คดีนี้จะเห็นว่าถึงแม้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้เลิกจ้าง ลูกจ้างก็ยังมีใ้ถูกเลิกจ้างทันทีเพราะ
จะต้องสั่งจากนายจ้าง ดังนั้น ผู้ร้องจึงยังไม่เป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ จึงยังไม่มื่ออำนาจฟ้องตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

จากตัวอย่างที่ยกมาดังกล่าวนี้จะเห็นว่า คำฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไขเช่นนี้ ถึงแม้จะเกี่ยว
กับฟ้องเดิม พอที่จะรวมพิจารณากันได้ก็ตาม แต่ตัวคำฟ้องแย้งเองนั้นยังไม่สามารถเป็นคำฟ้องใดตาม
กฎหมาย เนื่องจากไม่ครบองค์ประกอบตามมาตรา 55 ดังที่ไต่กล่าวมาแล้วข้างต้น คำฟ้องแย้ง
ประเภทนี้จึงรับไว้พิจารณาไม่ได้

ประเภทที่สอง คือ เงื่อนไขที่จำเลยกล่าวอ้างขึ้นนั้น เป็นเงื่อนไขที่จำเลยมีอำนาจ
ฟ้องโจทก์เป็นคดีใหม่ได้ อยู่ในขณะที่ฟ้องแย้ง เพียงแต่ตั้งเงื่อนไขเพื่อตรวจสอบผลประโยชน์บางอย่าง
กับโจทก์ เช่น คดีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 956/2502 ซึ่งอยู่ในหน้า 100 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
จะเห็นว่า คดีดังกล่าวนี้ โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากห้องเช่า จำเลยฟ้องแย้งว่า หากจำเลย
ต้องออกจากห้องเช่า โจทก์ต้องใช้เงินค่าซ่อมแซมห้องให้จำเลย จะเห็นได้ว่า คดีนี้จำเลยสามารถ
ฟ้องโจทก์ให้ชำระค่าซ่อมแซมห้องให้จำเลยเป็นคดีใหม่ได้อยู่แล้ว ในขณะที่ฟ้องแย้ง เพราะจำเลย
ได้จ่ายเงินค่าซ่อมแซมห้องไปแล้ว สิทธิเรียกร้องในจำนวนเงินดังกล่าว ที่จำเลยมีต่อโจทก์ก็มี
ครบบริบูรณ์แล้ว ดังนั้น ฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไขประเภทนี้ ควรจะรับไว้พิจารณา เพราะจะทำให้
ปัญหาพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยได้รับการชำระสะสางเสียในคราวเดียว ไม่ต้องรอให้จำเลย
ไปฟ้องเป็นคดีใหม่อีกให้เสียเวลา มาดำเนินกระบวนการพิจารณากันอีกครั้งหนึ่ง

ดังนั้น ฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไขประเภทนี้ จึงควรรับไว้พิจารณา ด้วยเหตุผลดังกล่าว
ข้างต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการฟ้องแย้งจะเป็นบทบัญญัติที่จะอำนวยความสะดวก
เร็วแก่คู่ความก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า คดีบางประเภทก็ไม่ควรให้ฟ้องแย้งกันได้ เช่น คดี
ที่เกี่ยวกับเอกเทศสัญญา บางประเภท เช่น ตัวเงิน เพราะสัญญาประเภทนี้ ตามประมวลกฎหมาย
แพ่ง กำหนดให้มีความบริบูรณ์เป็นพิเศษ กล่าวคือ ให้เข้าบทสันนิษฐานว่า ผู้ลงลายมือชื่อต้องรับผิดชอบ

ตามเนื้อความในตั๋วเงิน ดังนั้นผู้สั่งจ่ายตั๋วเงินจะปฏิเสธความรับผิดชอบในตั๋วเงิน โดยอ้างว่าผู้ทรงตั๋วยังไม่ไต่ชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายแล้วฟ้องแย้งผู้ทรงตั๋วเงิน คดีเช่นนี้ถ้าเปิดโอกาสให้ฟ้องแย้งได้แล้ว ผลเสียจะตามมา กล่าวคือ จะกระทบกระเทือนถึงเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจาก ไม่มีผู้ใดให้ความเชื่อถือในเรื่องตั๋วเงินอีกกว่าจะมีความมั่นคง ดังนั้นในคดีที่เกี่ยวกับตั๋วเงิน จึงไม่ควรเปิดโอกาสให้ฟ้องแย้ง

การที่จะเปิดโอกาสให้ฟ้องแย้งในคดีแต่ละประเภท ที่ได้กล่าวมาข้างต้น โดยให้คำนึงถึงเงื่อนไขที่ว่า ถ้าเกี่ยวข้องกับพothที่จะรวมพิจารณากันได้แล้ว ก็ให้ฟ้องแย้งไต่กัน จะเป็น การอำนวยความสะดวกแก่คู่ความ โดยไม่มีผลเสียหายตามมาแต่อย่างใด เพราะเหตุว่า ถึงแม้ไม่ให้จำเลยฟ้องแย้ง จำเลยก็ยังมีโอกาสที่จะฟ้องคดีใหม่ได้ เพราะจำเลยมีสิทธิที่จะฟ้องเป็นคดีต่างหากอยู่แล้ว เว้นเสียแต่จะไปเข้าเงื่อนไขยังไม่เป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ดังนั้น ถ้าเนื้อความของคดีพothที่จะเกี่ยวข้องกัน กันที่จะให้ฟ้องแย้งเสียเลย เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการดำเนินคดี เพราะเหตุว่า นอกจากจะทำให้การนำสืบพยานต่าง ๆ เป็นไปในครั้งเดียวกันแล้ว ประเด็นบางประเด็นยังไม่ต้องสืบให้เสียเวลาอีก เพราะจำเลยอาจจะรับมาแล้ว แต่เพิ่มเงื่อนไขขึ้นมา เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4713/2529 ซึ่งอยู่ในหน้าที่ 95 ของวิทยานิตยสารฉบับนี้ จะเห็นว่า โจทก์ฟ้องให้จำเลยชำระหนี้ค่าสร้อยเพชร จำเลยรับว่าหนี้ตามฟ้องชำระแล้ว และไม่ได้เป็นหนี้ค่าสร้อยเพชร และได้ชำระเงินไปค้ำยฟ้องแย้งให้โจทก์คืน แต่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม โดยความเคารพอย่างสูงต่อศาลฎีกา ผู้เขียนเห็นว่า แม้คดีนี้ไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมตามที่ศาลฎีกาตีความข้อเท็จจริงอย่างเคร่งครัดก็ตาม แต่ถาลองพิจารณาถุ ถ้าแยกคดีแล้ว คดีแรกต้องพิจารณาว่า โจทก์มีหนี้เหนือจำเลยหรือไม่ เพราะแน่นอนถ้าจำเลยฟ้องแย้งไม่ได้ จำเลยต้องต่อสู้ว่าไม่ได้เป็นลูกหนี้โจทก์แน่นอน และในคดีหลังจะต้องสืบพยานว่า โจทก์เป็นลูกหนี้จำเลยหรือไม่ จึงต้องสืบประเด็นถึง 2 ประเด็น แต่ถ้าให้จำเลยฟ้องแย้งแล้ว จะสืบประเด็นเพียงประเด็นเดียว คือ จำเลยยอมรับว่าเป็นหนี้โจทก์จริง แต่ได้ชำระไปเกินจำนวน จึงพิสูจน์ว่า โจทก์เป็นหนี้จำเลยหรือไม่ และเท่าใด เท่านั้น

นอกจากการเปิดโอกาสให้ฟ้องแย้งกว้างขวางขึ้น จะเป็นการสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาแล้ว ยังมีประโยชน์ในเรื่องการป้องกัน การไต่เปรียบเทียบเปรียบเทียบในเรื่องค่าชดเชยของจำเลย ในกรณีหักกลบลบหนี้อีกด้วย

ตามที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ถึงเรื่องหักกลบลบหนี้ จะเห็นได้ว่า จำเลยสามารถหักกลบลบหนี้มาในคำให้การได้ โดยไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล ดังนั้น ในกรณีเรื่องหักกลบลบหนี้ ควร มีข้อกำหนดพิเศษว่า จะให้หักกลบลบหนี้ในคำให้การได้เฉพาะกรณีที่ได้มีการหักกลบลบหนี้กันสมบูรณ์แล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งเท่านั้น กรณีที่ยังไม่มีการหักกลบลบหนี้อย่างสมบูรณ์ตามกฎหมายแพ่งแล้ว จะต้องทำในรูปของการฟ้องแย้ง เพื่อให้จำเลยเสียค่าขึ้นศาล เนื่องจากในปัจจุบันนี้ ถึงแม้จำเลยยังไม่ได้หักกลบลบหนี้สมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่ง เมื่อจำเลยบรรยายมาในคำให้การว่ามีหนี้เหนือใจหก ศาลก็ต้องพิจารณาให้ เนื่องจากเป็นการตั้งประเด็นมาในคำให้การ จำเลยจึงได้ประโยชน์ที่ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล

นอกจากการฟ้องแย้งจะเป็นการป้องกันมิให้จำเลยหลีกเลี่ยงค่าขึ้นศาล ในเรื่องหักกลบลบหนี้แล้ว ถ้าเปิดโอกาสให้ฟ้องแย้งกว้างขวางขึ้น จะเป็นการป้องกันเรื่องฟ้องซ้ำได้อีกด้วย เพราะหลักเกณฑ์ในเรื่องฟ้องซ้ำนั้น มิได้ห้ามใจหกเท่านั้น เป็นบทที่ห้ามคู่ความ ดังนั้น ในคดีที่จำเลยฟ้องแย้งแล้ว จะทำให้ปัญหาในเรื่องฟ้องซ้ำหมดไป เพราะจำเลยได้ฟ้องแย้งในคดีที่ใจหกฟ้อง ซึ่งถ้าหากจำเลยไม่ฟ้องแย้งแล้ว ไปฟ้องเป็นคดีใหม่ อาจจะต้องห้ามคู่ความเข้าหลักเกณฑ์ฟ้องซ้ำก็ได้ จึงเห็นได้ว่า บทบัญญัติในเรื่องฟ้องแย้งเป็นบทบัญญัติที่ป้องกันปัญหาเรื่องฟ้องซ้ำที่จะเกิดภายหน้าได้อีกด้วย

การเปิดโอกาสให้ฟ้องแย้งได้มากขึ้น เป็นการป้องกันการฉวยโอกาส ได้เปรียบในเชิงคดีของคู่ความเพราะถ้ารอให้จำเลยฟ้องเป็นคดีใหม่อีกคดีหนึ่งแล้ว ทั้งใจหก และจำเลยอาจปรุงแต่งพยานหรือแก้ไขข้อบกพร่องที่ผิดพลาดไปในคดีแรกได้ และในขณะที่เดียวกันความลับบางประการในคดีแรก ก็อาจถูกอีกฝ่ายล่วงรู้ สามารถปรุงแต่งพยานเพื่อให้เจือสมในคดีหลังได้ อย่างไรก็ตาม ถ้าเปิดโอกาสให้ ฟ้องแย้งกันได้กว้างขวางขึ้นแล้ว จำเป็นต้องมีมาตรการควบคุมเงื่อนไขในการฟ้องแย้ง ซึ่งผู้เขียนขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

ก. เมื่อมีคำฟ้องแย้งเข้าสู่สำนวน ให้พิจารณามีความเกี่ยวข้องของพยานที่จะรวมพิจารณากันได้หรือไม่ ถ้าเห็นว่าคดีเกี่ยวข้องของพยานที่จะรวมพิจารณากันได้ ก็ให้สั่งรับคำฟ้องแย้งไว้พิจารณา

ข. คดีที่สั่งรับฟ้องแย้งไว้พิจารณาแล้ว ในชั้นชี้ฟ้องสดาน จะต้องมีการชี้ฟ้องสดาน

อย่างเคร่งครัด การกำหนดประเด็นข้อพิพาท จะต้องชัดเจน และจะต้องเป็นประเด็นข้อพิพาทที่เป็นเนื้อแท้ในคดี ประเด็นพุ่มเพื่อยืดที่คู่ความกล่าวอ้างมาในคำฟ้อง คำให้การ คำฟ้องแย้ง คำให้การแก้ฟ้องแย้ง จะต้องชำระสะสางให้สิ้น ให้เหลือแต่ประเด็นข้อพิพาทแท้ ๆ ที่จะพิจารณา

ค. คดีใดที่มีคำสั่งรับคำฟ้องแย้งไว้พิจารณาแล้ว แต่ต่อมาภายหลังปรากฏว่าคดีนั้น แทนที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยความสะดวกรวดเร็ว กลับทำปัญหาให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้น ก็ควรสั่งแยกคดีออก ไม่ควรสั่งยกฟ้อง ให้ไปฟ้องเป็นคดีใหม่ เพราะอายุความที่จำเลยจะนำไปฟ้องเป็นคดีใหม่นั้น อาจจะหมดอายุความฟ้องร้องลงเสียแล้ว อันจะเป็นการไม่ให้ความเป็นธรรมแก่จำเลย เพราะว่าในขณะที่ฟ้องแย้งนั้นจำเลยได้ฟ้องร้องในอายุความอยู่แล้ว การสั่งแยกคดีเช่นนี้ จะทำให้จำเลยผู้สุจริตได้รับความคุ้มครอง ในกรณีที่ตีความกฎหมายผิดพลาด ว่าสามารถฟ้องแย้งได้ ซึ่งจะเป็นการคุ้มครองผู้สุจริต เพราะถ้าจำเลยผู้สุจริตฟ้องแย้งเข้ามาโดยไม่มีเจตนาประวิงคดี แต่มีเจตนาที่จะทำให้นั้นและหรือข้อพิพาทระหว่างตนกับโจทก์ได้รับการชำระสะสางในครั้งเดียวกัน ควรได้รับการคุ้มครอง เพราะการกระทำของจำเลยเป็นการให้ความร่วมมือกับศาล ให้ดำเนินคดีไปโดยความรวดเร็ว เนื่องจากว่าถึงแม้จำเลยไม่ฟ้องแย้งก็สามารถฟ้องเป็นคดีใหม่ได้อยู่แล้ว

ง. ในกรณีที่สั่งไม่รับฟ้องแย้ง หรือสั่งแยกคดี หลังจากที่มีการพิจารณาคดีที่มีการฟ้องแย้งไปสักระยะหนึ่งแล้ว คำสั่งเช่นนี้ ให้เป็นที่สุด ทั้งนี้เพื่อป้องกันการใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกา เพื่อประวิงคดี เพราะถ้าพิจารณาถึงผลกระทบของคำสั่งเช่นนี้แล้ว จะไม่เกิดผลกระทบใด ๆ แก่จำเลยผู้ฟ้องแย้งเลย เพราะจำเลยสามารถนำคดีไปฟ้องร้องเป็นคดีใหม่ได้ ในกรณีที่ศาลสั่งไม่รับฟ้องแย้ง ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับฟ้องแย้ง ดังเช่นที่ปฏิบัติในปัจจุบัน เพราะกฎหมายถือว่า คำสั่งไม่รับคำฟ้องแย้งนั้น เป็นคำสั่งไม่รับคำคู่ความจำเลยสามารถอุทธรณ์ได้ทันที ดังนั้น จำเลยผู้ไม่สุจริตจึงใช้ผลประโยชน์จากข้อกฎหมายนี้ นำมาอุทธรณ์คำสั่งไม่รับฟ้องแย้ง เพื่อเป็นการประวิงคดี ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรจะแก้กฎหมายเฉพาะในเรื่องฟ้องแย้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคำสั่งไม่รับฟ้องแย้ง ว่าให้เป็นที่สุด สำหรับคำสั่งให้แยกคดี หลังจากรับคำฟ้องแย้งไว้พิจารณาแล้วมีคำสั่งแยกคดีก็เช่นกัน คดีที่จำเลยฟ้องแย้งแล้วได้ถูกสั่งให้แยกคดีออกไปนั้น ก็สามารถดำเนินคดีต่อไปได้ โดยไม่มีความจำเป็นต้องอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวอยู่แล้ว

จ. ในกรณีที่ยังไม่สามารถแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องคำสั่งไม่รับฟ้องแย้งให้เป็นที่สุดได้นั้น

เพื่อเป็นการเอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความ ศาลอาจให้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามมาตรา 177 วรรคสาม และ มาตรา 179 วรรคท้าย มาแก้ไขข้อขัดข้องในการสั่งรับคำฟ้องแย้ง โดยถ้าศาลเห็นว่า ฟ้องแย้งนั้นได้รับเป็นฟ้องแย้งแล้ว จะไม่อำนวยความสะดวกแก่คู่ความ ก็ให้ศาลสั่งไม่รับฟ้องแย้งนั้น ตามบทบัญญัติมาตรา 177 วรรคสาม แต่ถ้าศาลเห็นว่าคำฟ้องแย้งเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทที่จะรวมพิจารณากันได้ และอำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความ ก็ให้ใช้บทบัญญัติตามมาตรา 179 วรรคท้าย สั่งรับฟ้องแย้งนั้นไว้พิจารณา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาล

ตามที่ได้วิเคราะห์มาดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า บทบัญญัติในเรื่องฟ้องแย้ง ควรจะได้นำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะดังกล่าวเพื่อจะได้ใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลได้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความที่ได้บัญญัติบทบัญญัตินี้ขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกรวดเร็ว ประหยัด และให้ความยุติธรรมแก่คู่ความและบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องในคดี อันเป็นการมุ่งไว้ซึ่งความเป็นธรรมในสังคมต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย